

La Universitat Oberta de Catalunya: un estudi de cas¹

Mavi Dolz

Vicerectora de Promoció Cultural i Multilingüisme

Universitat Oberta de Catalunya

Miquel Strubell

Universitat Oberta de Catalunya

1. Introducció

Un tret característic de la Universitat Oberta de Catalunya² al llarg de la seva història, des que es va fundar, l'any 1994, ha estat el desig de situar la societat catalana en el context d'avantguarda al qual Catalunya, com a país, aspira. La UOC és, per definició, una universitat oberta al món, que no negligeix ni la seva faceta social ni el seu patrimoni intel·lectual, els actius més atractius i potents de què disposa per a la construcció del seu projecte. Aquests elements de base harmonitzen amb l'estímul dels valors que defineixen més bé la universitat, és a dir, cooperació, solidaritat, compromís amb la diversitat, innovació com a força motriu del canvi i el combat de totes les formes de desigualtat. Aquest estímul també contribueix a la renovació i a donar resposta a les preocupacions del nostre temps, a Catalunya, com a país de referència, i al món en general, com a marc per al desenvolupament d'una universitat a distància.

Així mateix, la UOC pretén fomentar el sentit crític i la construcció d'un món més compromès amb el futur, oferint una formació acadèmica que permeti satisfer les nostres aspiracions a mitjà termini. Consegüentment, ens cal examinar contínuament els models que la societat actual imposa com a essencials si volem equipar la gent amb les eines necessàries per al present i el futur. Aquest ha estat el veritable impuls que ha mogut la UOC fins ara, i volem que continuï essent la força motriu

1. Els autors volen expressar públicament el seu agraïment per la informació i les aportacions rebudes de Salvador Climent, Antoni Oliver i Imma Sánchez.

2. www.uoc.edu.

d'aquesta universitat gràcies a l'aplicació de polítiques prospectives que tinguin en compte l'actual situació multilingüe de la nova societat catalana i el futur que volem per a la nostra societat d'aquí a vint anys.

1.1. *La situació lingüística actual*

Pel que fa als resultats, les polítiques lingüístiques implantades durant els últims trenta anys pel Govern central espanyol i pel Govern autonòmic català oscil·len entre el monolingüisme defensat per la política del Govern central i el bilingüisme de la política del Govern català. Aquesta visió del país es basa en un discurs que ha quedat desfasat, perquè ni el castellà ni el català no poden cobrir totes les necessitats de comunicació o definir el país que Catalunya vol construir. El bilingüisme avui dia no és ni efectiu ni engrescador; no ho és i, de fet, no ho pot ser. El trilingüisme amb l'anglès en el nou escenari no és tant una política com una condició necessària. Per a ocupar el seu lloc en el món actual, Catalunya ha de ser trilingüe. Però no ho és, o no ho som. Pel que fa a les altres llengües que tenim com a país, portades de fora pels nous ciutadans, no estan reflectides de cap manera en els programes polítics. Hem fallat a l'hora de considerar com a actius llengües com ara el xinès i l'amazic,³ que avui formen part del nostre entorn quotidià.

En aquesta situació, hem de trobar una manera d'avaluar i evitar els riscos que correm d'aquí a uns quants anys prestant atenció a les nostres llengües oficials —castellà i català—, a les llengües més utilitzades internacionalment —l'anglès i, fins a cert punt, el francès— i a les llengües dels nous catalans —àrab, amazic, xinès, etc.

Perquè si centrem la política de Catalunya com a país en el trilingüisme, correm el risc d'enfrontar-nos amb una altra situació d'insatisfacció d'aquí a deu anys i veure'ns relegats a una segona o tercera fila entre les societats avançades del món. No ens podem permetre el luxe de deixar-nos arrossegar per les circumstàncies i convertir-nos en una societat minvada pels defectes i les mancances que patim actualment.

Les competències en llengua estrangera són una de les àrees més seriosament negligides en el sistema d'ensenyament públic. Qualsevol persona que vulgui aprendre una llengua estrangera a Catalunya ha d'invertir recursos financers i temps per a aconseguir-ho, i, per això, només les classes socials més potents i amb

3. És a dir, el berber.

més visió de futur, d'una banda, i els intel·lectuals, de l'altra, han preparat els seus fills per fer front a les necessitats actuals, amb les eines necessàries, i els han donat la possibilitat de competir. Moltes generacions passades van rebre un ensenyament molt deficient en francès, i actualment passa una cosa semblant amb l'anglès. Ara mateix tenim una societat que no disposa dels recursos adequats per a fer front a les exigències de la societat global actual, i només una petita part de l'elit —tot i que, afortunadament, cada dia més gran— ha aconseguit un nivell competitiu. La societat del coneixement ha creat una nova divisió, perquè les noves habilitats i pràctiques tecnològiques estan directament relacionades amb la competència en anglès, i aquí la nostra societat s'ha endarrerit. L'anomenada *fractura digital* no fa referència només a l'accés i al coneixement de la tecnologia, sinó també a la capacitat de comprendre els continguts que es transmeten.

El trilingüisme no pot ser un projecte per al futur; és un requisit que hem d'acomplir ara, urgentment i amb retard, perquè ens estem quedant enrere quan es tracta de competir de qualsevol manera amb països anglòfons o amb altres països que tenen polítiques lingüístiques que garanteixen un alt nivell de competència en anglès, com és el cas dels països del nord d'Europa.

Per tant, la política lingüística a Catalunya, especialment a les universitats, ha de restablir a curt termini les llengües al lloc que els correspon i assumir un compromís de futur que permeti fer front a les necessitats futures per a no tornar a perdre l'oportunitat de liderar canvis socials en el futur immediat.

1.2. *Multilingüisme a les universitats*

La política lingüística a les universitats catalanes durant la dècada dels anys vuitanta i la dels anys noranta va ser una política de bilingüisme actiu i passiu. Al final dels anys setanta, les universitats catalanes es van comprometre a restablir l'ús acceptat del català als àmbits acadèmics i socials de les universitats, donant a la llengua el paper oficial que prèviament se li havia negat en les comunicacions públiques i evitant-ne la marginació a l'aula. Era una política destinada a restablir l'equilibri i recuperar el temps perdut. Tanmateix, tant la legislació espanyola com les disposicions de l'Estatut d'autonomia de Catalunya prioritzaven els drets individuals sobre els col·lectius, de manera que la llengua d'ús del personal, com ara els professors i els investigadors contractats per l'Administració, era i continuava essent una qüestió d'elecció individual, com també ho és en el cas dels estudiants.

No obstant això, per garantir els interessos dels estudiants catalanoparlants, l'Administració pública va exigir al personal docent i investigador que demostrés la seva competència en català al cap d'un màxim de dos anys d'haver entrat al servei de l'Administració. Aquesta disposició s'ha aplicat amb molta flexibilitat i, encara avui, hi ha molts professors d'universitats públiques que no han obtingut el certificat de nivell C exigint al personal docent contractat per l'Administració catalana.

El català s'ha convertit en la llengua estàndard en les comunicacions escrites oficials, mentre que en les comunicacions orals no se n'exigeix formalment l'ús, tot i que l'Administració exigeix el coneixement de la llengua.

1.3. *Bilingüisme en l'àmbit docent de la UOC*

La UOC és una universitat a distància, relativament nova, però, tot i això, ja té una tradició d'ús de la llengua, que deriva més de la pràctica quotidiana que d'una política decidida pels òrgans de govern o pel consens a diferents àmbits.

La UOC és una universitat catalana que té per missió actuar com a alternativa en llengua catalana a l'ensenyament presencial impartit per les altres universitats de Catalunya. Per aquesta raó, el català és reconegut com la llengua oficial de la UOC, d'acord amb el manament del Govern català recollit en els Estatuts de la universitat.

La creació d'un campus iberoamericà com a conseqüència de l'èxit del campus en català va exigir una política d'ús de la llengua diferent. El català ha estat la llengua emprada en les comunicacions i els documents en el campus català, i el castellà en el campus iberoamericà, però no sempre. Com que la majoria de cursos de postgrau s'imparteixen en castellà, les comunicacions es fan també en castellà, sense tenir en compte en cap moment el lloc d'origen o la preferència de llengua de l'estudiant. Hi ha, per tant, un desequilibri a favor del castellà, fins i tot quan, aquí, la llengua no era un tema d'elecció sinó d'obligació. Així doncs, el català ha desaparegut de determinats àmbits en els quals, d'acord amb els Estatuts de la universitat, hauria d'estar garantit. D'altra banda, també ha aparegut a la nostra comunitat lingüística la necessitat de comunicació docent en altres llengües, particularment en anglès.

En vista d'això, hem de resoldre més d'un problema, perquè el monolingüisme no pot ser mai la resposta a una aula amb necessitats lingüístiques diverses. Això porta, però, a una altra consideració: si la solució rau en una altra forma de monolingüisme —en català, anglès, o castellà, en aquest cas—, ben aviat es produirà insa-

tisfacció entre els nostres estudiants i el conjunt de la societat, perquè no haurem cobert les seves necessitats.

És per això que en aquest context hem de trobar una solució a llarg termini que assegurí prou respecte per a les majories i les minories, per al país i per a satisfer les necessitats locals i globals. La nostra política lingüística ha d'equipar-nos, i no minar l'ambient de col·laboració i de comprensió de les realitats d'aquelles persones amb qui ens hem de comunicar ara i en el futur.

1.4. *Formació en multilingüisme*

Aquest any, la UOC ha iniciat una estratègia de política multilingüe de sis anys. Els primers tres anys volem formar el nostre personal actual perquè aconsegueixi una competència satisfactòria en català, castellà i anglès. Considerem que aquestes són les tres llengües que poden garantir un repertori satisfactori a la nostra universitat: la nostra llengua pròpia, el català, i les llengües instrumentalment útils en el nostre entorn, el castellà i l'anglès. Per tant, es donarà prioritat a l'anglès, per tal que tot el personal docent i administratiu aconsegueixi com a mínim un bon nivell de comprensió i expressió en situacions habituals, i a la millora del nivell de competència oral i escrita en català i castellà. El personal docent farà un esforç especial per preparar els estudiants per a la mobilitat acadèmica i professional al llarg de la vida. I en els nostres programes es treballarà també per a introduir gradualment l'occità⁴ en experiències docents i socialitzadores, i en activitats culturals, tot i que serà difícil anar molt més enllà de meres accions simbòliques.

El nostre personal haurà de garantir la seva competència en les tres llengües mitjançant un certificat oficial o universitari, segons el perfil de cada lloc.

L'ús de les llengües en les activitats centrals serà regulada a partir de requisits. El risc és que això és bastant complicat, i, de vegades, pot ser contraproduent establir directrius que no tenen la més mínima possibilitat de ser posades en pràctica: el multilingüisme és la base de les relacions internacionals, però què passarà amb els programes docents, la recerca, les comunicacions internes i externes, la llengua de secretaria i gestió docent i el màrqueting?

En aquest moment, la nostra universitat és bilingüe, i el trilingüisme només té sentit si els programes docents que oferim també són trilingües. Per tant, en aquests

4. L'occità es parla a la Vall d'Aran, on se l'anomena *aranès*.

primers anys volem superar, mitjançant la formació, les mancances que ens impedeixen desenvolupar-nos completament en la societat global.

En una segona fase, tenim projectat reforçar la formació de tot el personal en les llengües que ja coneixen i fan servir i introduir l'aprenentatge d'altres. Quines? Les llengües més properes són les dels nous immigrants, sobretot l'amazic, l'àrab i el xinès; i també l'occità. Al mateix temps, hem de fomentar i millorar les que encara són llengües d'intercanvi—el francès, l'italià, l'alemany o el portuguès—, com una oportunitat de recuperar les competències que molts de nosaltres vam adquirir mentre estudiàvem. També hem de ser capaços d'aprofitar el patrimoni lingüístic que ara tenim amb les llengües dels nous catalans, com una manera de ser al món, d'observar-lo i de comprendre'l.

1.5. *Primers passos en la docència*

Actualment, la UOC porta a terme algunes experiències de multilingüisme en determinades aules, en les quals el català i el castellà són llengües d'interacció. Han estat experiències molt reeixides perquè el context ha estat estretament controlat per experts i ajudat per eines desenvolupades *ad hoc*, que han facilitat la tasca. Què passa si hi introduïm l'anglès? En el nostre programa de doctorat hi ha hagut intents infructuosos d'introduir-lo. En aquests casos, hi ha una tendència clara a utilitzar només el castellà. L'experiència demostra que, en la majoria dels casos, la tendència és que prevalgui la comunicació.

Per tal de millorar la igualtat de condicions i la solidaritat entre les llengües i els seus parlants, volem millorar la cohabitació de diferents llengües a les aules, aplicant unes regles de joc prèviament acordades. Aquest any acadèmic (2007-2008), oferirem *dos programes de postgrau multilingües* com a programes pilot del que volem que en el futur inspirei els nostres programes docents, tenint en compte les competències i els objectius d'aprenentatge. Els nostres programes de postgrau han d'oferir als estudiants les eines multilingües que necessiten perquè es puguin sentir còmodes en un context europeu i mundial. El principal objectiu no és que els estudiants adquireixin competències lingüístiques, sinó que desenvolupin la capacitat de sortir-se'n bé en entorns multilingües, en igualtat de condicions pel que fa a la capacitat de comunicar-se amb altres, i, d'aquesta manera, crear un sentiment de confiança i seguretat en les seves comunicacions.

Així doncs, la UOC vol iniciar una experiència innovadora en la gestió del multilingüisme, sense renunciar a l'ús de la llengua pròpia, reconeixent que en molts àm-

bits d'especialització l'anglès és la llengua habitual i que en alguns àmbits d'estudi hi ha altres llengües de comunicació específiques. Per a poder participar en el programa pilot, els estudiants hauran de comprometre's a mantenir-se fidels a l'ús de la seva llengua pròpia a tots els espais de l'aula (virtual): en les comunicacions amb el professor, el fòrum, etc. Només el respecte rigorós d'aquesta norma indicarà que el programa pilot ha tingut èxit. Les comunicacions a l'aula han de considerar el multilingüisme com un enriquiment i evitar que els estudiants s'adaptin a les altres llengües, perquè el principi en què es basa és la igualtat d'oportunitats d'expressió i relació de totes les llengües i els parlants, incloent-hi el professor o professora.

2. Estructures lingüístiques

En l'última conferència, a la Universitat d'Hèlsinki (1-3 de setembre de 2005), un dels autors va presentar una ponència⁵ que descrivia breument (a l'apartat 3) alguns aspectes de la política lingüística de la Universitat Oberta de Catalunya i, també (a l'apartat 4), la recerca que s'estava fent en eines multilingües a la universitat per a cobrir, bàsicament, la demanda de traduccions de textos catalans al castellà per part d'alguns estudiants i per a algunes —de fet, moltes— carreres.

Ara resumirem breument l'ampli ventall d'eines tecnològiques i projectes que tenim en marxa en aquests moments. No examinarem, però, l'ensenyament de llengües estrangeres; puntualitzem només que ensenyem anglès (assignatura obligatòria a gairebé totes les nostres llicenciatures) a 4.852 estudiants, francès a 642, xinès a 444 i japonès a 49.

Disposem de diverses estructures institucionals, que presentaré abans de tot, i més endavant em referiré a alguns dels projectes tecnològics que han dirigit o en els quals han estat implicades.

2.1. *Vicerectora*

L'actual Consell de Govern de la nostra universitat inclou el càrrec de vicerector o vicerectora responsable del multilingüisme. El fet que la doctora Mavi Dolz, que

5. Miquel STRUBELL, «Minority languages in Europe: the role of universities in creating a dynamic for the future» (resum: <http://www.palmenia.helsinki.fi/congress/bilingual2005/abstracts/Strubell.pdf>).

ocupa actualment el càrrec, sigui present en aquesta conferència és un indicador clar de la importància que atorga la nostra universitat a aquest esdeveniment i a les persones que hi assisteixen. La doctora Dolz presideix una comissió de política lingüística interdepartamental, que s'esforça per convertir les nostres finalitats estratègiques en programes específics amb objectius concrets.

2.2. *Servei Lingüístic*

El Servei Lingüístic ha tingut un paper central a la universitat des del començament. Supervisa la qualitat dels textos i també és responsable de les traduccions. El servei ha dirigit —o hi ha participat— projectes de recerca, destinats a desenvolupar i utilitzar eines que el puguin ajudar en la seva tasca. Els esmentaré més endavant.

2.3. *Grup de Processament del Llenguatge Natural*

Aquest grup de recerca aplega lingüistes i tècnics informàtics per a treballar en l'àmbit de les tecnologies del llenguatge humà. També en tornaré a parlar més endavant.

2.4. *Càtedra de Multilingüisme*

L'organisme Linguamón - Casa de les Llengües, amb seu a Barcelona, va signar un acord amb la nostra universitat al final del 2006 per a crear la Càtedra de Multilingüisme i dotar-la amb el finançament bàsic. Actualment, Isidor Marí n'és el director, i Miquel Strubell, el secretari general. Des de la Càtedra també oferim suport al desenvolupament tecnològic.

3. *Eines lingüístiques*

Les nostres eines lingüístiques han estat desenvolupades amb tres objectius bàsics:

- Gestionar textos multilingües de gran volum, obtenint aquests textos i automatitzant procediments de treball.
- Donar suport al personal docent, ajudant-los en la producció científica,

creant glossaris i oferint-los eines de traducció assistida per ordinador i de traducció automàtica per a l'aula.

- Millorar les tasques de correcció i de revisió, gràcies a la creació de bases de memòries de traducció i bases de dades terminològiques i l'extracció d'unitats terminològiques.

Ara examinarem breument diferents eines que hem desenvolupat en diversos projectes de recerca per aconseguir aquests objectius. LINGUOC és un directori d'eines lingüístiques de codi obert desenvolupades per diversos grups de treball de la Universitat Oberta de Catalunya. Les primeres dues eines de la llista que segueix (Sali i Lexterm) es distribueixen per separat amb una llicència GNU/GPL. Diverses eines han estat desenvolupades conjuntament amb altres universitats catalanes, tot i que els projectes han estat iniciativa nostra.

3.1. *Sali, alineador de segments*

L'objectiu principal de l'alineador de segments és obtenir documents alineats, que es puguin convertir en una memòria de traducció o un corpus, dels quals es pugui extreure un lèxic especialitzat amb equivalents de traducció (figura 1).

FIGURA 1

Article 80. Competències 1. Són competències del secretari general: - Redactar i custodiar les actes de les sessions del Claustre, del Consell de Govern, de l'Equip de Govern i de la Junta Consultiva, així com expedir certificacions de llurs acords.	Artículo 80. Competencias 1. Son competencias del secretario general: - Redactar y custodiar las actas de las sesiones del Claustro, del Consejo de Gobierno, del Equipo de Gobierno y de la Junta Consultiva, así como expedir certificaciones de sus acuerdos.
--	---

3.2. *Lexterm*

El programa Lexterm (extractor de lèxic per a terminologia i traducció) permet crear llistes de lèxic especialitzat bilingüe a partir d'un corpus paral·lel, que són útils per a la traducció automàtica i la traducció assistida per ordinador.

3.3. *Libertra, sistema de traducció assistida per ordinador de codi obert*

Libertra és una plataforma de traducció assistida per ordinador (de codi obert i distribució gratuïta) que ajuda a afegir valor a la tasca del traductor humà sense haver de comprar un programa comercial. També permet la incorporació de noves funcions, com ara el treball amb formats oberts o la creació de projectes de traducció en català, adaptats a les necessitats del traductor sense que hagi de dependre del propietari del programa.

3.4. *Eina per a la creació automàtica de glossaris*

Aquesta eina permet la creació automàtica de glossaris de qualsevol àmbit temàtic en català amb els seus equivalents en altres llengües. També permet obtenir ràpidament informació de primera mà sobre l'estat de la terminologia en català, especialment en àmbits temàtics molt recents.

3.5. *Eina per a la postedició automàtica de traduccions automàtiques*

Aquesta eina corregeix automàticament les errades més freqüents que es troben en un document traduït per un mòdul de traducció automàtica. L'eina permet estalviar temps en la supervisió manual dels textos que han estat traduïts mitjançant el mòdul de traducció.

4. Projectes de recerca

Aquestes eines són, en gran part, el resultat de diversos projectes de recerca, entre els quals hi ha *Interlingua* i *RESTAD*.

4.1. *Interlingua*⁶

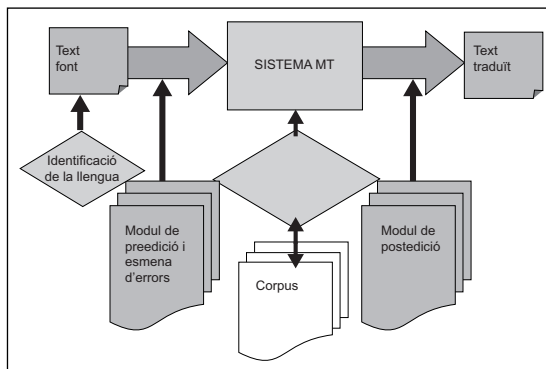
El seu àmbit és el desenvolupament, l'avaluació, la comprovació i l'aplicació de tècniques per a la traducció automatitzada no supervisada i el tractament d'informació textual. En el seu moment, es va fer evident la necessitat d'una eina que permetés als estudiants utilitzar la seva llengua pròpia, independentment de la persona destinària, en entorns virtuals mixtos que combinen català i castellà. Consegüentment, el castellà ja no substituïria el català com a llengua instrumental en grups d'estudiants lingüísticament mixtos. El projecte tenia tres objectius bàsics:

- Implementar un entorn prototipus per a la traducció automatitzada no supervisada del parell de llengües català/castellà en un espai del campus virtual de la UOC.
- Desenvolupar estratègies per a millorar els resultats de la traducció automatitzada en aquests entorns.
- Dur a terme estudis en les àrees de lingüística i lingüística computacional que aportessin millores als sistemes de traducció automatitzada i altres sistemes de processament del llenguatge.

L'eina va haver de superar la impossibilitat d'intervenció humana en el procés, ja que la comunicació electrònica no admet retards per tasques de formatats, preedició o postedició. L'eina bàsica que es va triar va ser Sail-Labs Incyta.

A continuació mostrem un esquema del procés⁷ (figura 2):

FIGURA 2

6. <http://www.uoc.edu/serveilinguistic/home/interlingua/interlingua.html>.

7. http://cv.uoc.es/~grc0_001091_web/files/CUSTOMIZING_AN_MT_SYSTEM_FOR_UNSUPERVISED_AUTOMATIC_EMAIL_TRANSLATION.pdf.

El resultat és un paquet capaç d'identificar la llengua d'un missatge electrònic, que detecta i corregeix automàticament molts errors freqüents, abreviacions, termes no estàndard, errades tipogràfiques i altres característiques del llenguatge electrònic, i que durant la fase pilot va aconseguir processar correctament el 94,6 % del corpus de missatges (1.240 frases en 130 correus electrònics enviats en cada direcció lingüística) utilitzat per a avaluar el projecte.

4.2. RESTAD⁸

Aquest projecte proporciona recursos de suport a la traducció automatitzada aplicada a la docència. Hi participen quatre universitats catalanes.⁹ El projecte consisteix en el desenvolupament de recursos que faciliten i milloren la traducció automatitzada al català de documents docents, atès que molts materials docents estan redactats en castellà o anglès. La tasca es concentra en la documentació que el personal docent posa a la disposició dels estudiants en el campus virtual (sia en ensenyament presencial o en assignatures virtuals) i, també, en documents acadèmics i administratius, que han d'estar disponibles cada vegada més en dues o tres llengües.

Ara mateix, amb el suport de la Càtedra de Multilingüisme Linguamón-UOC, un equip de recerca dirigit per Salvador Climent i Antoni Oliver està creant un espai virtual basat en Moodle per a la comunicació multilingüe (en català, castellà, anglès i francès) utilitzant eines de traducció automàtica (figures 3 i 4). Aquestes eines han de tenir les característiques següents: *a)* identificar en quina de les quatre llengües està escrit el missatge; *b)* incloure llistes de totes les possibles paraules en les quatre llengües; *c)* incloure llistes de paraules *ad hoc*, amb l'equivalent de traducció correcta, que es tractaran fora del sistema, i *d)* incloure llistes d'errors freqüents, amb les formes corregides, que seran seleccionades pel sistema, sempre que tots els factors siguin iguals. Tot això es basa en la feina ja feta per al català, i s'integrarà al sistema de traducció automàtica Apertium abans de provar-lo en un projecte pilot.

8. <http://www.uoc.edu/serveilinguistic/home/restad/restad.html>.

9. Universitat Autònoma de Barcelona (Servei de Llengües), Universitat de Girona (Servei de Llengües Modernes), Universitat Oberta de Catalunya (Servei Lingüístic) i Universitat Politècnica de Catalunya (Servei de Llengües i Terminologia). El projecte té el suport financer del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya (que actualment s'anomena Departament d'Innovació, Universitats i Empresa).

FIGURA 3

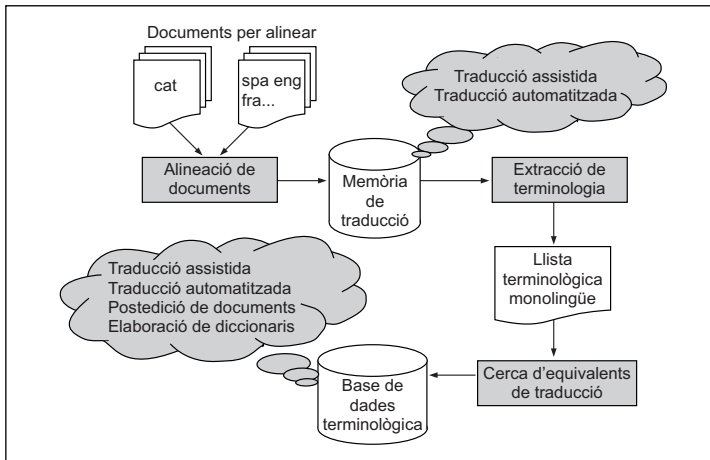
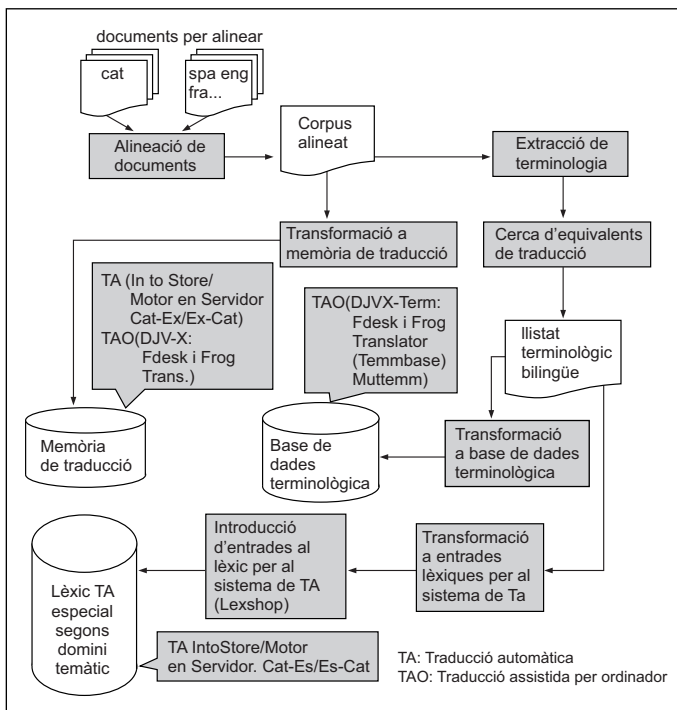

FIGURA 4

5. Conclusió

Estem treballant a fons per trobar solucions, i eines, per als nostres problemes. En la mesura que altres universitats comparteixen el mateix tipus de problemes i consideren que podríem treballar junts, o almenys intercanviar informació sobre aquestes eines i altres, creiem que aquesta presentació haurà valgut la pena, i esperem que aquest serà també el vostre parer.

6. Bibliografia

- ALMIRALL, M.; CLIMENT, S.; MINGUEZA, P.; MORÉ, J.; OLIVER, A.; SALVATIERRA, M.; SÀNCHEZ, I.; TAULÉ, M.; VALLMANYA, L. *Machine Translation at the UOC Virtual Campus. Evaluation, Problems, Solutions and Prototype Implementation* [en línia]. INTERLINGUA, WP 1.2, 2003. <http://cv.uoc.es/~grc0_001091_web/files/interlingua-wp1-2.doc>.
- CLIMENT, S.; MORÉ, J.; OLIVER, A. *Building an environment for unsupervised automatic email translation* [en línia]. EAMT-CLAW, 2003. <http://cv.uoc.es/~grc0_001091_web/files/Climent-EAMT-CLAW-vfinal-format.pdf>.
- CLIMENT, S.; MORÉ, J.; OLIVER, A. *Customizing an MT System for Unsupervised Automatic Email Translation* [en línia]. INTERLINGUA, WP 1.1, 2002. <http://cv.uoc.es/~grc0_001091_web/files/CUSTOMIZING_AN_MT_SYSTEM_FOR_UNSUPERVISED_AUTOMATIC_EMAIL_TRANSLATION.pdf>.
- CLIMENT, S.; MORÉ, J.; OLIVER, A.; SALVATIERRA, M.; SÁNCHEZ, I.; TAULÉ, M.; VALLMANYA, L. «Bilingual Newsgroups in Catalonia: A Challenge for Machine Translation». *Journal of Computer-Mediated Communication*, vol. 9, núm. 1 (novembre 2003). <<http://jcmc.indiana.edu/vol9/issue1/climent.html>>.
- SERVEI LINGÜÍSTIC DE LA UOC. *Guia de l'usuari*, 2003. <http://cv.uoc.es/~grc0_001091_web/files/Guia_usuari.doc>.
- «El projecte RESTAD. Eines per al buidatge automatitzat de corpus textuais». A: *XV Trobada de Serveis Lingüístics Universitaris*. Barcelona, 1-2 de juny de 2006. <http://www.uoc.edu/serveilinguistic/home/restad/restad_web.ppt>.
- STRUBELL, M. «Minority languages in Europe: The role of universities in creating a dynamic for the future». <<http://www.palmenia.helsinki.fi/congress/bilingual2005/abstracts/Strubell.pdf>>. [Ponència presentada a la conferència «Universitats bilingües i multilingües. Reptes i perspectives futures», Universitat d'Hèlsinki, 1-3 de setembre de 2005]